

Aktualny rozwój kultury kaszubskiej u Kaszubów w Kanadzie

Ponad 150 lat emigracji

Pierwsi emigranci z Kaszub pojawili się w Renfrew w prowincji Ontario w 1858 roku. Pochodzili głównie z obecnych powiatów chojnickiego, kościerskiego, bytowskiego i kartuskiego. Przez Hamburg, na pokładzie statku o nazwie Agda, dotarli do nowego kraju, w którym szukali dostatniego życia i swobód. Znane są nam uciążliwe warunki podróży emigrantów, niedole, choroby, głód, niebezpieczeństwa, oszustwa agentów oraz ciężki pionierski los emigrantów na nowej ziemi.¹ Emigrowano grupami sąsiedzкими, gdyż chciano w nowych, nie bardzo znanych warunkach, znaleźć oparcie we wzajemnej pomocy. Nawykli do ciężkiej pracy i wysiłku, osiedlili się w dolinie rzeki Madawaska, gdzie z ogromnym trudem urządzali farmy na kamienistej ziemi, pracowali w lesie, byli rybakami. Zakładali parafie i miejscowości takie jak Hagarty (później przemianowane na Wilno na cześć osiadłego z nimi księdza pochodzącego z Wilna litewskiego), a także Barry's Bay i Round Lake Centre. Zamieszkali też w Killaloe, Madawaska, Whitney, Combermere, Brudenell, Renfrew i Pembroke. W kościele Kaszubi modlili się po polsku, choć nigdy się nim nie posługiwali, w szkole i urzędzie porozumiewali się po angielsku, ale w domu mówili zawsze po kaszubsku. Do lat 70-tych XX wieku kaszubski był ich podstawowym językiem komunikacji. Niestety, zmiany cywilizacyjne wpłynęły na przerwanie naturalnego przekazu językowego. Do tego też czasu docierały sporadyczne informacje o tej emigracji do ojczyzny przodków.²

W połowie XX stulecia, gdy wybudowano drogi, dotarli na kanadyjskie Kaszuby pierwsi turyści i zaczął się nowy rozdział w dziejach tej ziemi. Atrakcyjność otoczenia i bliskość kulturowa sprawiły, że tereny te zaczęli chętnie odwiedzać Polscy, emigranci przybyli do Kanady po II wojnie światowej. Budowali tu swoje letniskowe domki, założyli polski Ośrodek Harcerski. W połowie lat 80-tych ubiegłego wieku powołali do życia Polski Instytut Kaszuby, który stawia sobie za cel utrzymanie polskich tradycji na kanadyjskich Kaszubach i udokumentowanie historii tego regionu. Ze stowarzyszeniem tym współpracowało i współpracuje wiele organizacji na Pomorzu, między innymi Instytut Kaszubski w Gdańsku i Zespół Pieśni i Tańca „Kaszuby” z Kartuz.

W latach 70-tych ubw. obserwujemy rosnące zainteresowanie Kaszubów z Polski swoimi ziomkami zza wielkiej wody. Dużą w tym zasługą Pawła Brzeskiego z Toronto, urodzonego w Mściszewicach, który zaczął zapraszać przyjaciół z Kaszub w celu głębszego

¹ Podczas obchodów 150-lecia emigracji ks. prał. Ambroży Pick, Kaszuba czwartej generacji emigrantów, powiedział na głównej uroczystości w Wilnie, m.in.: *Dzysô je nama tu wespôt dobrze, ale czej 150 lat temù naszi lëdze tu przëszlë, tej rzqd jima dôt seczërã i hakã i rzekt: „Terô biôjta i ôbrabiôjta tã zemiã. To bëło tej baro czãżkò. Ale òni so delë radã. Kò przëszlë tu za chlebem i za wòlnoscã”*. Ciekawe, że podczas tej jubileuszowej mszy także oba czytania, psalm i ewangelia były w języku kaszubskim, co zaskoczyło wszystkich Kaszubów z Polski, zaś Gabriela Jóskowska z Chmielna stwierdziła nawet: *Kò ù nas tak ni ma!*.

² Jako pierwszy o emigrantach obszernie pisał Józef Kisielewski w dziele z 1938 roku „Ziemia gromadzi prochy” wydanym w Poznaniu. Jedną z pierwszych relacji z pobytu w Kanadzie zamieścił Arkady Fiedler w książce „Kanada pachnąca żywicą”, Warszawa 1955, który w podrozdziale „Wilno w Ontario” na siedmiu stronach zawarł sporo ciekawych refleksji. Ciekawe są też impresje, które ujął Augustyn Necel w swej książce o bardzo wymownym tytule „Z deszczu pod rynnę”, Warszawa 1971. Bardzo ważne były też liczne artykuły Pawła Brzeskiego (1914-2008) z Torontu i Bronisława Sochy – Borzestowskiego autora „Panoramy kaszubsko – pomorskiej” wydanej w Londynie (1975), w którym jest np. artykuł o początkach Polskiego Ośrodka Harcerskiego „Kaszuby” w ontaryjskim Wilnie.

poznania losów emigrantów. Jako pierwszy wyjechał w 1975 roku ks. Władysław Szulist. Później wyjeżdżali także księża Franciszek Grucza i Zbigniew Kulwikowski. Były to sporadyczne wyjazdy. Społeczność kaszubska w Kanadzie nie była jeszcze zorganizowana. W latach 90-tych i na przełomie wieków zaczęli tam się pojawiać naukowcy i działacze (prof. Edward Breza, prof. Tadeusz Linkner, prof. Jerzy Samp, Wojciech Etmański, Franciszek Kwidziński z zespołem „Kaszuby” z Kartuz, prof. Józef Borzyszkowski). Dzięki tym wyjazdom powstawały kolejne cenne publikacje.³ Duże znaczenie mają też prace Kaszubów z Kanady ks. Alojśusa Rekowskiego, a zwłaszcza Shirley Mask – Connolly, laureatki Medalu „Poruszył Wiatr od Morza”, czy też wieloletnia działalność Anny Żurakowskiej – laureatki Medalu Stolema z 1999 roku i założycielki (wraz z mężem Januszem) Instytutu Kaszuby w Barry’s Bay.⁴

Również w latach 90-tych ubw. zaczęły się pojawiać pierwsze filmowe materiały w programie „Rodnô Zemia”. W 1996 roku wyemitowano amatorskie jeszcze zdjęcia z Wilna wykonane przez Zbigniewa Lewnę z Toronto, a pochodzącego z Lipusza. O Kaszubah do kamery opowiadali jego ojciec Stanisław i ks. Władysław Szulist. Relacjonowano także dwukrotne pobyty zespołu „Kaszuby” z Kartuz, rozmawiano też z osobami, które tam przebywały w celach badawczych.

Wszystkie te kontakty i działania miały jednak charakter partykularny. Nie były znane ogółowi społeczeństwa naszego regionu. Sytuacja zaczęła się zmieniać po 1998 roku, gdy Kaszubi z Kanady powołali do życia organizację pozarządową pod nazwą Wilno Heritage Society. Jej głównym inicjatorem był Marcin Shulist, który z synem Davidem stworzyli fundamenty stowarzyszenia. Niebawem po raz pierwszy w grupie wyruszyli na wycieczkę do ziemi ojców. Zaczęto nawiązywać kontakty z działaczami Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego. Utworzono w centrum Wilna Muzeum Dziedzictwa Polskich Kaszubów. Tam też zainaugurowano coroczne obchody Dnia Kaszubskiego. Odbývają się one w dniu 3 maja. Aktualnie stowarzyszenie skupia około sześciuset członków. Wśród nich są także ludzie młodzi, w pełni świadomi swego kaszubskiego pochodzenia i wartości kultury swoich przodków.

Wielka eskalacja działań związanych z Kaszubahi w Kanadzie zaistniała w ostatnich latach. W 2007 na Kaszuby przyjechali David Shulist i Edward Chippior (Szczypior), przewodniczący i wiceprzewodniczący Wilno Heritage Society w Kanadzie. Edward był pierwszy raz w Polsce. Jego świetna znajomość kaszubskiego pomogła nawiązać mnóstwo kontaktów. W tym samym czasie w Kanadzie przebywał Marian Gorlikowski. Zachęcony przez redakcję „Rodny Zemi” realizował materiały filmowe. Dzięki temu powstała cała seria reportaży w Telewizji Gdańsk.

Most przyjaźni

Rok później – w maju 2008 - Shulist przybył już z prawie 30-osobową grupą na Kaszuby. Kulminacyjnym dniem była sobota, 17 maja. W Żukowie odbywała się tego dnia V

³ Najwięcej napisał ks. Władysław Szulist. Są to: *Kaszubi kanadyjscy*, Gdańsk 1992; *Varia English and Polish*, Gdańsk 2008; *Kaszubi w Ameryce, szkice i materiały*, Wejherowo 2005. Ponadto do istotnych publikacji należą: Kazimierz Ickiewicz, *Kaszubi w Kanadzie*, Gdańsk 1981, Izabela Jost, *Osadnictwo kaszubskie w Ontario*, Lublin 1983; Jadwiga Kucharska, *Poszukiwania tożsamości kulturowej ludności kaszubskiej w Polsce i Kanadzie*, Łódź 1993, Roman Małańczak, *Kaszuby, Ontario w poszumie borów i odplusku fal*, Toronto 1990; Józef Borzyszkowski, *O Kaszubahi w Kanadzie*, Gdańsk-Elbląg 2004, Stanisław Stolarczyk, *Nasza Polska kanadyjska*, Toronto 2008.

⁴ Na szczególną uwagę zasługują: *The saga of the Kashub people in Poland, Canada, U.S.A.* by Aloysius J. Rekowski; Shirley Mask Connolly, *Kashubia to Canada Crossing on the Agda*, 2003; Shirley Mask Connolly, *Pioneers in Canada’s First Polish Settlement*, Kanada; *Kashub/ Polish Heritage Stories of Renfrew County; Crosses of Wilno; Canadian Kashub Cookbook*, Wilno Heritage Society, Kanada.

Konferencja Nauczycieli – Regionalistów, podczas której doszło do zawiązania symbolicznego mostu przyjaźni. Na scenie występowali między innymi prezes Zrzeszenia Kaszubsko – Pomorskiego Artur Jabłoński, senator Kazimierz Kleina i David Shulist.⁵ Kaszubskojęzyczne wystąpienie Shulista, podczas którego zaapelował on o konieczność mówienia w języku kaszubskim, było najpiękniejszym referatem tego dnia dopełnionym treściwym wystąpieniem Kazimierza Ickiewicza, znawcy losów i życia Kaszubów Kanadyjskich. Wydarzenie to utrwalali liczni fotoreporterzy, kilka kamer telewizyjnych rejestrowało jego przebieg, w tym ekipa z Białegostoku, która realizowała godzinny film o kaszubskiej diasporze w Kanadzie. Fragmenty tego wydarzenia znalazły się też w filmie dokumentalnym E. Pryczkowskiego „Kaszubi w Kanadzie” emitowanym w Telewizji Polskiej.⁶ Konferencji nieprzypadkowo towarzyszyła wystawa haftu żukowskiego. Goście bardzo się nią zainteresowali. Również dużym zainteresowaniem cieszyła się wystawa fotografii „Kaszuby Kanadyjskie”, na której wyeksponowano zdjęcia Ewy Kownackiej z Władysława i Mariana Gorlikowskiego z Banina.

Równie wzruszające dla gości z Kanady było uczestnictwo w święcie Bożego Ciała u stóp Królowej Kaszub w Sianowie.⁷ W podziękowaniu za obecność kustosz sanktuarium ks. Eugeniusz Grzędzicki wręczył Davidowi Shulistowi i ks. Mervinowi Coulasowi (Kulasowi), który wziął udział w koncelebrze, obrazy z madonną sianowską. Obecnie w Kanadzie takie obrazy są w każdym kościele (w Wilnie jest także replika figury), we wszystkich trzech szkołach, skansenie i w wielu domach prywatnych.

Park etnograficzny w Wilnie

Centralnym miejscem życia kulturalnego kanadyjskich Kaszubów jest muzeum etnograficzne oficjalnie nazwane Muzeum Dziedzictwa Kaszubów. Znajduje się w nim kilka historycznych budynków i liczne eksponaty – stroje kaszubskie, hafty i wyroby ceramiczne. Skansen powstał na ziemi Szczypiorów, do których należały też pierwsze zabytkowe obiekty. Kolejne zostały sprowadzone z okolicznych zagród. W sumie prezentowane są tam trzy budynki mieszkalne utrzymane w stylu pierwszych osadników. Jest też drewniane urządzenie, służące niegdyś do wrywania korzeni podczas karczowania lasu. W 2008 roku została otwarta kolejna chata należąca dawniej do rodziny Kujak. Zbudowana jest z drewnianych bali. Znajdują się w niej liczne sprzęty używane przez pierwszych osadników, ale także

⁵ Lider Kaszubów w Kanadzie David Shulist mówił w 2008 roku na konferencji w Żukowie: *Mě mùszimě wiācy gadac pò kaszëbskù. Jô czëjã, że tu przewaźnie gòdajã pò pòlskù, jak jô gòdòm pò anielskù, ale jak tu zagùbimë kaszëbsczi jãzëk, tej to ju bądze kùńc całi naszi kùlturë.* Stwierdzenie to zrobiło ogromne wrażenie na nauczycielach z Kaszub, wywołując wielokrotne burzliwe oklaski. Do kamery „Rodny Zemi” Shulist wyjaśniał też: *Jak jô miôt piãc lat, jô le gòdòł pò kaszëbskù. Terò jô ju le zdeblò gòdòm pò kaszëbskù. A szkòda. Mě to pewno zgùbimë. Ale jesz wiākšò szkòda, że tu, na Kaszëbach, tak mało sã gòdò pò kaszëbskù.*

⁶ Niezwykle ciekawe były bezpośrednie rozmowy zaafierowanych nauczycieli z gośćmi zza wielkiej wody. Na przykład nauczycielka Halina Młyńska z niedowierzaniem pytała Margaret Biernaskie, autorkę książki „The John A. Kulas Coulas Genealogy”: *Pani pò pròwdze rozmieje pò kaszëbskù? A wa z chłopem gòdòta doma pò kaszëbskù?* Indagowana ze stoickim spokojem odpowiadała piękną kaszubszczyzną, że zna ten język od swoich przodków.

⁷ *To je téz nasza Królewò, nasza Matinka, mẽ sã do Ni wiedno chãtno mòdlimë* – wyznawali goście z Kanady. *Jô szterdzescë lat nie gòdòł pò kaszëbskù* – nie krył wzruszenia John Głofcheski (Głowczewski), wychowany na Kaszubach ontaryjskich, od wielu lat zamieszkały w trzymilionowym Toronto. John bez problemu nawiązywał dialog z mieszkańcami Sianowa, którzy zszokowani nieco sytuacją niepotrzebnie używali polskiego utrudniając jedynie percepcję rozmówcy władającego zresztą kilkoma językami. Wśród nich jednak najmilszy jest mu właśnie kaszubski, bo przywołuje najpiękniejsze wspomnienia z dzieciństwa. Z kolei David Shulist mówi w Sianowie: *Tam je mòja òjcëzna, ale tu je mòje serce.*

ręcznie wykonane meble z Wilna. Najnowszym obiektem jest w pełni wyposażona kuźnia – dar rodziny Ostrowskich z Wilna. Ciekawym akcentem jest wystawa ukazująca udział Kaszubów w Polskich Siłach Zbrojnych podczas I wojny światowej. Wzdłuż ścieżek parku umieszczone zostały kamienie z wrytymi nazwiskami pierwszych kaszubskich osadników. Na płytach tych przewijają się takie nazwiska jak: Szulist, Biernacki, Kulas, Jakubowski, Szczypior, Etmański, Pastwa, Czapiewski, Głowczewski, Maszk i wielu innych. Merytorycznym opiekunem muzeum jest Shirley Mask Connolly, natomiast stałą opiekę nad obiektami mają członkowie stowarzyszenia.

Kashub Day i inne uroczystości w parku etnograficznym

Co roku uroczystości obchodzony jest w święto Matki Boskiej Królowej Polski Dzień Kaszubów, który gromadzi członków stowarzyszenia Wilno Heritage Society oraz sympatyków kaszubskiej kultury, w tym wielu polskich emigrantów powojennych. Kashub Day jest znakomitą okazją do prezentacji aktualnego dorobku kulturowego kanadyjskich Kaszubów. Ma charakter festynu, a więc występują na nim zespoły muzyczne prezentujące muzykę kanadyjską (głównie country) oraz kaszubską. Przez wiele lat każdorazowo występowała na nim Martha Lynton z Pałubickich (zmarła w wieku 82 lat w 2009 roku). Znała niemal sto polskich i kaszubskich piosenek, które śpiewała przygrywając sobie na gitarze. Około dwadzieścia kaszubskich piosenek utrwaliła na płycie CD. W podobnym stylu, przy akompaniamencie skrzypiec, kaszubskie pieśni wykonuje obecnie Ray Czapeskie (Czapiewski). Niestety, jego znajomość kaszubskiego jest już bardzo słaba. Jest jednak współredaktorem cosobotniej audycji nazwanej „Radio Kaszëbë”, nadawanej w lokalnej rozgłośni Radia Renfrew. Audycję tworzy wspólnie z Davidem Shulistem. Przez dwie godziny prezentują oni dorobek kultury kaszubskiej w Kanadzie, a także w Polsce. W audycji obficie wykorzystują współczesną muzykę kaszubską w wykonaniu takich zespołów, jak „Prôwda”, „Spiëwné kwiôtci”, „Młodzëzna” oraz ludową zrealizowaną przez Kaszuby z Kartuz i inne grupy folklorystyczne.⁸

Zarówno płyty kaszubskie, jak i liczne książki o Kaszubach wydawane w Polsce i Kanadzie są skomasowane w jednym z obiektów skansenowskich. Znajduje się tam spory zbiór publikacji. Ciągłe jest poszerzany. Jest też mnóstwo eksponatów z Kaszub, na przykład wyroby ceramiczne z warsztatu Necla w Chmielnie i zakładu w Łubianie.

Podczas obchodów 150-lecia kaszubskiego osadnictwa w Kanadzie 2 i 3 sierpnia 2008 roku po raz pierwszy zaprezentowała się grupa taneczna. Stworzyły ją młode osoby, wśród nich tacy propagatorzy kaszubszczyzny, jak Sara Chippior czy Karen Connolly. Grupa wyposażona jest w stroje kaszubskie. Duża tu zasługa zespołu Kaszuby z Kartuz i jego lidera Franciszka Kwidzińskiego, który był w Kanadzie trzykrotnie i za każdym razem ofiarował po kilka strojów.

Jubileusz przyniósł sporo trwałych owoców, które obecnie stanowią silne elementy cementujące kontakty między Kaszubami oraz generujące kolejne wydarzenia kulturowe. Najbardziej okazały to Dom Trapera w Szymbarku. Właściciel Centrum Edukacji i Promocji Regionu także uczestniczył w obchodach. Wówczas rozpoczął starania o sprowadzenie jednej z chat na Kaszuby. Po rocznych staraniach cała rzecz została zakończona wielkim sukcesem. W sumie sprowadzono aż dwie chaty. Są one szczególnym darem od Kaszubów z Kanady. Są dziś najbardziej wyrazistymi obiektami skansenu w Szymbarku, w którym odzwierciedlona jest historia Polski wryta w drewnie oraz bohaterskość Kaszubów walczących w czasie II wojny światowej, z których wielu zesłano na Sybir. Stanowią namacalny dowód ciężkiego

⁸ *Mùszimë wiãcy spiewac pò kaszëbskù ù se, w Kanadze. Tego nama kàsk felëje.* – uważa David Shulist. Są coraz lepiej zaopatrzeni w kaszubskie śpiewniki i mnóstwo innych książek. Niektóre piosenki, jak „Kaszëbszczé jezora”, znają na pamięć i chętnie je śpiewają.

tułaczego życia Kaszubów rozproszonych po całym świecie. Ukazują tożsamość mieszkańców tej ziemi sprzed półtora wieku. Pomiędzy nimi jest stała ekspozycja zdjęć upamiętniające zawiazanie mostu przyjaźni w Żukowie i inne działania kulturowe. Obok chat stoi zabytkowy drewniany krzyż z polskiej parafii w Wilnie, urządzenie do wyciągania pni oraz kamienie najstarszych rodów kaszubskich – niemi świadkowie tamtych trudnych czasów. Chaty udostępniono 20 lipca 2009 roku w obecności kilku tysięcy gości, w tym byłego prezydenta RP Lecha Wałęsy, ambasadorów, parlamentarzystów oraz licznej delegacji z Kanady. Fragmenty uroczystości na żywo transmitowane były w Telewizji Polskiej.

Działania kulturowe: haft, wystawy i wizyta premiera

Najbardziej wyróżniającą się dziedziną artystycznej twórczości kaszubskiej w Kanadzie jest haft. Niemal w każdym kaszubskim domu są haftowane obrusy lub serwety z kaszubskim wzornictwem. Liczne eksponaty są też na stałej ekspozycji w skansenie. Organizowane są kursy hafciarskie, w których licznie uczestniczą panie, głównie z Wilna i Barry's Bay. Do bardziej znanych hafciarek należą Bernice Bleskie, Theresa Prince, Zosia Kosinski, Joyce Lorbetskie. Tworzą one wraz z kilkoma innymi Kaszubski Klub Hafciarski w Wilnie. Ponadto od kilku lat organizowane są kursy w trzech kaszubskich szkołach, w Wilnie, Barry's Bay i Round Lake. Zwycięzcy co roku ogłaszani są na Kashub Day, jako księżniczka i książę Kaszub. Niektóre z haftów wykonanych przez dzieci i młodzież trafiły na Kaszuby w Polsce. Przekazano je podczas spotkania w maju 2008 roku na ręce Mariana Jelińskiego, znawcy i promotora haftu kaszubskiego. Wystawy haftów wykonanych na Kaszubach w Kanadzie organizowane są też w wielkich miastach. Na przełomie 2012 i 2013 roku część eksponatów prezentowano w Toronto przy okazji wystawy fotografii o Kaszubach kanadyjskich i polskich Mariana Gorlikowskiego z opisami Eugeniusza Pryczkowskiego, która po raz pierwszy prezentowana była w ambasadzie Kanady w Polsce w czerwcu 2012 roku. 3 października 2012 r. otwarto ją uroczystie w senacie RP, a 23 listopada w Królewskim Muzeum w Toronto. Wydarzenia te utrwalono w licznych artykułach prasowych, także w przekazach telewizyjnych. Informacje o kaszubskiej przyjaźni ujęto w publikacji Ambasady Kanady w Warszawie wydanej w wielotysięcznym nakładzie.⁹

Wystawa ujmowała także zdjęcia z największego wydarzenia, które zaistniało na płaszczyźnie zbudowanego mostu przyjaźni, czyli wizyty premiera Rzeczypospolitej Polskiej Donalda Tuska, 12 maja 2012 roku. Premier zwiedził park dziedzictwa kaszubskiego, w którym zasadził lipowe drzewko. Będzie współczesnym śladem aktywności Kanadyjskich Kaszubów oraz silnym elementem przyjaźni pomiędzy Kaszubami z Polski i Kanady. Wziął też udział w oficjalnym spotkaniu z Kaszubami, od których otrzymał kij hokejowy w czarno – żółtych barwach. Przekazali mu go zawodnicy Griffins Team – hokejowej drużyny kaszubskiej występującej w żółtych koszulkach z czarnym gryfem na piersiach. Spotkanie odbyło się w podziemiach kościoła w Wilnie. Przygotowano nań także wystawę artystycznej twórczości, głównie dzieci i młodzieży. Prezentowano na niej przede wszystkim hafty oraz malarstwo. Premier zwiedził także najstarszy cmentarz kaszubski w Wilnie.

Pierwszoplanową postacią wszelkich działań kaszubskich w Kanadzie jest David Shulist. Jego działania zostały wielokrotnie docenione. Otrzymał m.in. Medal Senatu RP. Jest także laureatem kanadyjskich wyróżnień. Największy jednak splendor spłynął na niego w listopadzie 2012 roku, gdy w sali Ratusza Staromiejskiego w Gdańsku odebrał Medal Stolema. Ogromne zasługi mają także Shirley Mask Connolly (m.in. laureatka Medalu im. B. Chrzanowskiego), Edward Chippior, Martha Lynton i wielu innych.

⁹ Kanada fakty informacje, *Publikacja Ambasady Kanady w Warszawie*, marzec 2013. Warto dodać, że przed Ambasadą Kanady w Warszawie stanął pomnik upamiętniający polsko – kanadyjskie braterstwo broni. Stanowią go dwa głazy. Jeden sprowadzono z Barry's Bay, drugi z Ziemi Kaszubskiej. Wykonawcą pomnika była firma „Murkam” z Kawli Dolnych Leona Czerwińskiego.

Kaszuby na obrazach i ikonach oraz w śpiewie „Ludowej Nuty”

Żywotność kultury kaszubskiej stanowi także inspirację dla artystów zarówno wywodzących się z tej społeczności, jak i zainteresowanych nią. Liczne obrazy utrwalające dawne farmy i pejzaże Doliny Madawaski namalował All Burandt, twórca ludowy z Barry's Bay dobrze mówiący w języku swoich ojców. Również do rodzimej tematyki sięga Shirley Mask Connolly, z wykształcenia malarka, z zamiłowania dziennikarka i dokumentalistka dawnego i współczesnego życia Kaszubów w Kanadzie. Z kolei zafascynowany Kaszubami jest Janusz Charczuk, niegdyś piłkarz I-ligowej Lechii Gdańsk, emigrant od ponad trzydziestu lat, twórca wielu pięknych ikon.¹⁰ Kaszuby w Polsce są mu dobrze znane. Często przebywał w dzieciństwie u swej babci w okolicach Bytowa. Pamięta stąd także dźwięk kaszubskiego języka. Przed kilkoma laty podjął się napisania ikony Matki Boskiej Kaszubskiej. Jest to ikona jedyna w swoim rodzaju. Udekorowana kaszubskimi motywami zdobniczymi, przedstawiającymi stylizowane kaszubskie kwiaty. Pracował nad nią przez wiele miesięcy.¹¹ Ikona została poświęcona 14 kwietnia 2007 roku w czasie uroczystej mszy św. w kościele Matki Boskiej Częstochowskiej w Wilnie przez bpa Grzegorza Balcerka z Poznania. W podobnym stylu wykonał kilka krzyży. Jeden z nich znajduje się w kaplicy królewskiej w Gdańsku.

Na obchodach 150-lecia prawdziwą sensację wzbudził chór polonijny z Hamilton, który zaśpiewał kilka tradycyjnych piosenek kaszubskich oraz nowy utwór o tytule „Mòdlów zwón” rozpoczynający się słowami: *Jidã bė sławic Ce Bòże / W mòdlėtwie do Ce chcã trwac. / Swiόνowskò Matka mòcą Swą mòże / Niebny mòl nama dac. / Tej pòjmė wespół wszėtcė tam / Za rãce dzyrskò schwòcmė sã / Niech bije mòdlów wiòldzi zwón / Z serc naszich prosto w Bòsczi dóm.*¹² Chór składa się głównie z potomków emigrantów z Polski. Jeszcze kilka lat temu śpiewali piosenki z innych regionów. Jednak powiązania rodzinne kilku chórzystów z Kaszubami z Kanady oraz dawne harcerskie obozy na ziemi w okolicy Wilna sprawiły, że „Ludowa nuta” sięgnęła po repertuar kaszubski. Grupa liczy około trzydziestu osób. Występuje w strojach kaszubskich. Lider chóru Sławomir Dudalski, absolwent Akademii Muzycznej w Gdańsku, opracował już sporo kolejnych pieśni kaszubskich. W roku 2012 odwiedzili z chórem Kaszuby. Wystąpili między innymi na Festiwalu Kaszubskich Filmów w Miszewku. Ten występ okazał się silnym katalizatorem dalszych kaszubskich poczynąń grupy. W kwietniu i maju br. występowali w Ottawie, Filadelfii, Doylestown (Amerykańska Częstochowa), Baltimore i kilku innych słynnych miejscach. Wszędzie robią wspaniałe wrażenie promując kaszubszczyznę w niespotykanej dotąd formie i wymiarze. Chór wystąpił także na Kashub Day 2013.

Kolejny akt utrwalania mostu przyjaźni to tegoroczna wizyta dwunastu kanadyjskich Kaszubów na czele z Davidem Shulistem. Zamknęła się w datach 25 czerwca – 8 lipca 2013r. W planach między innymi było Truskawkobranie na Złotej Górze, zwiedzanie Domu Tropera w Szymbarku, ołtarz papieski w Sierakowicach, Wdzydze, Sianowo, no i XIII Zjazd

¹⁰ Janusz Charczuk tak wyjaśnia początki swej fascynacji: *Ten unikalny i niepowtarzalny rejon Kanady jest do złudzenia podobny do rejonu Kaszub w Polsce, ze strumykami i rzeczkami wijącymi się wśród leśnych wzgórz i pagórków, z niebieską tonią czystych i nieskażonych jezior, lasami z wiekowymi sosnami pachnącymi żywicą, złocistymi klonami, lasami pełnymi najrozmaitszych zwierząt.*

¹¹ O swoim kaszubskim dziele Charczuk mówi tak: *Miałem honor i zaszczyt spotkać wielu Kaszubów, potomków pierwszych osadników z połowy XIX wieku, którzy przybyli tu z dalekiego, europejskiego kraju, aby właśnie w tym miejscu Kanady zbudować swój dom. Ci ludzie, ich determinacja, duma, uczciwość i pracowitość, honor, ich niezachwiana wiara i nade wszystko miłość tych ludzi dla Matki Bożej Niepokalanej, były dla mnie inspiracją, żeby napisać tę ikonę – Matkę Boską Kaszubską.*

¹² Lider zespołu Sławomir Dudalski wyjaśnił, że znalazł ją w internecie. Mówił ponadto: *Ta pieśń bardzo nas urzekła. Śpiewaliśmy ją już wiele razy i na pewno będziemy śpiewać często, bo wszystkim bardzo się podoba.*

Kaszubów we Władysławowie. Oczywiście – jak zawsze – mnóstwo spotkań w domach, gdzie głównym językiem dialogu był kaszubski. W sytuacji drastycznego zaniku używania tego języka na Kaszubach, te chwile dają nadzieję, że – jak to oni chętnie podkreślają - „Jedno, wiedno i na wiedno Kaszëbë!”.

Aneks 1

Celebrating our Kashubian Heritage Film Festival

The Wilno Heritage Society is hosting a Canadian Kashub Film Festival at St. Hedwig's Church Hall in Barry's Bay on Sunday March 1 from 12:30 pm – 4:30pm. Featuring Canada's Kashubs & films made of our 150th Anniversary Activities in 2008.

12:30 – 12:40 The first film will be a short film footage from the May 6, 2008 opening of the “150th Anniversary Exhibit at the Bytown Museum, Ottawa” produced by Rogers TV (Ottawa).

12:45 – 1:00 – Short film by Henryk Bartul – segment from Special Polish & Kashub Mass on April 27, 2008, at St. Hedwig's Church, Barry's Bay (featuring short excerpt from Msgr. Pick's sermon) & filming from Kashub Day in Wilno – produced by Polish Studio, City TV in Toronto.

1:05 – 1:35 – Film “Celebrating 150 years of Canada's Polish Kashub Heritage 1858-2008 (featuring excellent film footage of the celebrations and people participating and in attendance on August 2 & 3- produced by Polish Studio, City TV in Toronto.

1:40 – 2:10 – Documentary Film produced by Gienek Pryczkowski „KASZUBI W KANADZIE”. TVP S.A. POLAND

2:10 – 2:30 BREAK: Refreshments sponsored by the Sacred Heart League of St. Hedwig's Parish

2:30 – 3:30 – Documentary Film JEDNO SLOWO (Translated: ONE WORD/ referring to the word: KASHUB) by award winning Polish director, Beata Hyzy-Czolpinska. This excellent film focuses on Canada's Kashubs and their Kashubian cultural heritage. TVP S.A. POLAND

3:30 – 3:45 Short Break

3:45 – 4:30 – „Canadian Kashubs in Polish TV”, part 1 filmed in Canada by Marian Gorlikowski in May 2007 and produced by Gienek Pryczkowski for RODNO ZEMIA TV PROGRAM on TVP3 GDANSK POLAND.

Aneks 2

15TH ANNUAL KASHUB DAY FESTIVAL, MAY 4th 2013

11:00 – 11:15	Opening Blessings by Father Mervin Coulas,	Kashubian	National
Anthem – Zemias Rodno, Canadian National Anthem – Oh Canada			
11:15 – 11:35	Richard Sernoskie		
11:40 - 12:10	Janet Paplinskie - Orville Rumleski		
12:15 -12: 20	Today's Kashub Bracelet Workshop by Natalie Glofcheskie		
	<i>Recognizing Marta Janzarski</i>		
12:25 - 12:55	Jack Biernacki – Dominic Babinski		
1:00 -1:15	Arnold & Luke Etmanskie		
1:20 - 1:50	Ludowa Nuta – Kashubian Song and Dance		
1:55 - 2:15	Embroidery – Royal Family – Honorary Kashub		
	<i>Opeongo Heritage Cup Champs - Kashubian Griffins</i>		
2:15 - 2:35	Square Dance – Called by, Stanley Pecoskie		
2:40 - 3:10	Stoppa Lake Melodiers		
3:15 - 3:35	Eddie Francis		
3:35 - 3:45	Judy Cole		
3:50 - 4:10	Jerome Utronkie – Ian & Debbie Peplinskie		
4:15 - 4:50	Ludowa Nuta – Kashubian Song and Dance		
4:55 - 5:10	Edmund Mask		
5:15 - 5:35	Ray Chapeskie & Bill Lorbetskie		
5:40- 6:00	John McClement		
6:05 -- 6:25	Square Dance – Called by Stanley Pecoskie		
6:30 - 7:00	Stoppa Lake Melodiers		

Wiedno Kaszebe i na wiedno Kaszebi. Mě bělě, mě jesmě, i mě wiedno bãdzemě Kaszěbi